

Ο επανασχεδιασμός ενός συνόλου βιομηχανικής αρχαιολογίας

Ζητήματα θεωρίας, μεθόδου και αρχιτεκτονικής γλώσσας

ANNH ΒΡΥΧΕΑ

... Ένα βράδυ το Μάιο του 1863, ένας Γάλλος και ένας Ιταλός, ιδιοκτήτες σημαντικών μεταλλουργικών εργοστασίων στην Ισπανία και τη Σαρδηνία και αντιπρόσωποι ενός μεγάλου εμπορικού οίκου της Μασσαλίας, έφτασαν με ένα καΐκι στην έρημη ακτή Εργαστήρια. Τις επόμενες μέρες με τη συνοδεία ενός Έλληνα που τους χρησίμευε σαν μεταφραστής διέτρεξαν όλη την περιοχή εντοπίζοντας, διερευνώντας τα ίχνη των αρχαίων μεταλλείων και έφτασαν μέχρι την Κερατέα.

Ζήτησαν να μιλήσουν στον πάρεδρο και του πρότειναν να αγοράσουν όλη την έκταση που υπήρχαν σκουριές. Παρ' όλο που η ιδιοκτησία δεν είναι χωρισμένη στην Ελλάδα, η γη του Λαυρίου ανήκε σ' έναν αριθμό κατοίκων του χωριού που σχημάτιζαν ένα είδος ένωσης με το όνομα «Κιποτίς». Ο πάρεδρος και οι αρχηγοί της κοινότητας συγκεντρώθηκαν και ύστερα από μεγάλες διαπραγματεύσεις κατέληξαν σε συμφωνία.

Το συμφωνητικό υπογράφηκε την Κυριακή μπροστά στην εκκλησία μετά τη Λειτουργία με την παρουσία του παπά, και με όλους τους Κερατιώτες που συγκεντρώθηκαν. Οι άντρες είχαν φορέσει για την περίπτωση το κουστούμι των παλικαριών, άσπρη φουστάνελα, φαρδιά ζώνη για τον καπνό και τα όπλα, γκέτες και γιλέκο κεντημένο με ασήμι ή χρυσό. Οι γυναίκες στέκονταν πιο πίσω, ντυμένες με μακριά βαμβακερή πουκαμίσια, το κεφάλι και το στήθος σκεπασμένα με φαρδιά κομμάτια ασημένια, που αποτελούν τα μοναδικά μεταλλικά νομίσματα της χώρας εκτός από τα «λεπτά» από μπρούντζο.

Η μέρα αφιερώθηκε στη διασκέδαση. Έπεσαν κανονιές, χόρευαν για πολλές ώρες, έφαγαν χωρίς πιρουνία το αρνί «à la pallikare» και ήπιαν ρετσίνα...

Περιγραφή από τον Ch. Ledoux που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *des Deux Mondes*, 1.2.1872.

1. Η επανακατοίκηση ενός τόπου

Νέες χρήσεις σε ένα μοναδικό σύνολο βιομηχανικής αρχαιολογίας

• Η αποκατάσταση και αναβάθμιση του συνόλου των εγκαταστάσεων της πρώην Γαλλικής Εταιρείας Μεταλλείων Λαυρίου με στόχο την επαναχρησιμοποίηση και επαναλειτουργία τους ως Τεχνολογικό-Πολιτιστικό Πάρκο αποτελεί ένα σύνθετο θεωρητικό και σχεδιαστικό πρόβλημα.

Με την προϋπόθεση βέβαια, ότι διατυπώνονται – προς διερεύνηση – όλα εκείνα τα ερωτήματα που απορρέουν από την συνθετικότητα και την ποιότητα του ίδιου του χώρου και δεν κυριαρχήσει η άποψη που στενεύει τα όρια του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού, και της αρχιτεκτονικής σε γραμμικό άθροισμα τετραγωνικών μέτρων στεγασμένου, «επισκευασμένου» χώρου προς χρήση, εκμετάλλευση και αξιοποίηση.

Ένας τέτοιος κίνδυνος ελλοχεύει και ίσως πολλές παράμετροι ωθούν προς μια τέτοια απλούστευση. Ο χρόνος, η αποτελεσματικότητα, η ταχύτητα, οι δυσκολίες στην χρηματοδότηση, τα θεσμικά πλαίσια που έχουν γίνει για να εξυπηρετούν τις αγοραίες κατασκευές. Εντέλει το «κατανοητό της αποσπασματικότητας» που έχει εγκατασταθεί στις συνειδήσεις, «που περνάει και έχει πέραση».

• Παράλληλα με το δύσκολο εγχείρημα της βιωσιμότητας του Τεχνολογικού-Πολιτιστικού Πάρκου, η σύγχρονη παρέμβαση για την «επανα-κατοίκηση» του συγκεκριμένου τόπου απαιτεί γνώση κι αποτελεί – μακριά από απλουστεύσεις – πράξη αγωνίας, πόνου, χαράς και σύγκρουσης¹.

• Αυτή είναι και η πρόκληση για τους ανθρώπους που ασχολούνται ερευνητικά στα πλαίσια του Ε.Μ.Π., με την χωρική διάσταση του όλου εγχειρήματος.

...«Μ' ενδιαφέρει, περισσότερο από κάθετι άλλο, να ικανοποιεί αυτό που πρόκειται να γεννηθεί, τις λογικές αξιώσεις εκείνου που ήταν, με όλη την νέα ορμή του².»

2. Τα δεδομένα του προβλήματος συνοπτικά

Ο καθορισμός του συγκεκριμένου τοπίου σαν συνολική ενότητα

α. Η Γαλλική και η Ελληνική Εταιρεία Μεταλλείων Λαυρίου

– και κατ' επέκταση ο χώρος των εγκαταστάσεων – αποτελούν ένα σημαντικό κομμάτι της ιστορίας της πόλης του Λαυρείου και των ανθρώπων της. Συμπυκνώνουν για τους νεότερους χρόνους τη συνέχεια της μεταλλευτικής και της μεταλλουργίας που από την αρχαιότητα συγκροτούν την ιδιαίτερη παράδοση της Λαυρεωτικής.

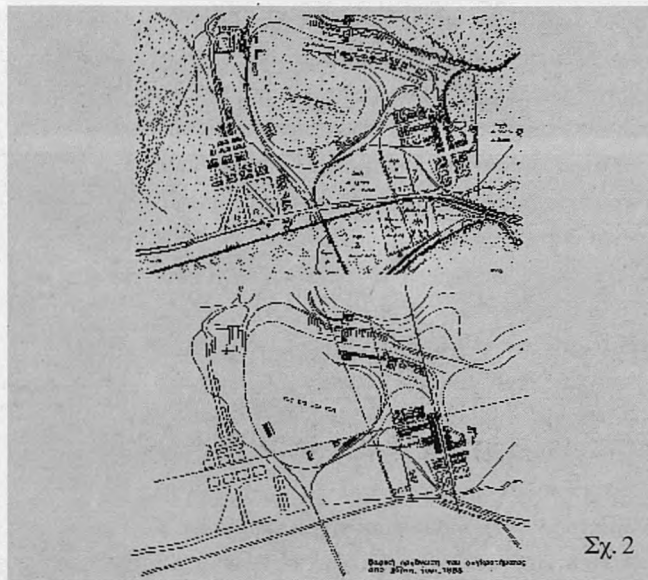
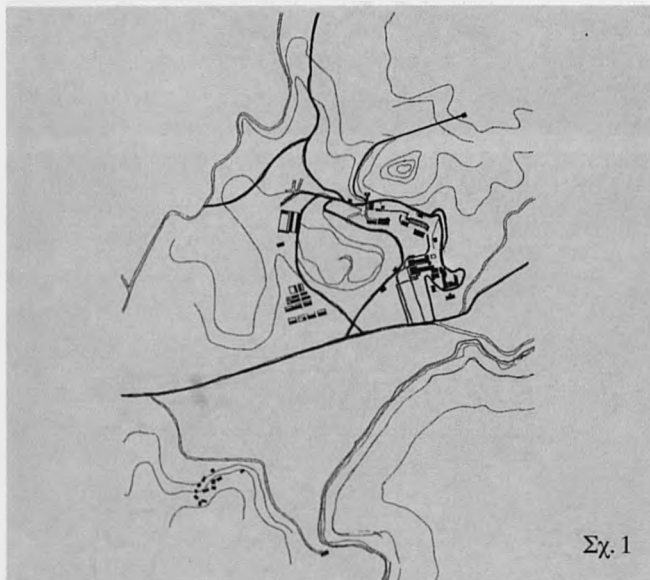
β. Σήμερα είναι το σύνολο του χώρου με τα κτίσματα – αλλά όχι μόνο – και με τα μηχανήματα, τις πέτρες, τις σκουριές και τους υπαίθριους χώρους αλλά και τους τόπους συλλογικής μνήμης για την παραγωγή, τη ζωή και το μόχθο των εργατών σ' αυτούς, που συγκροτούν ένα αρχιτεκτονικό τοπίο υψηλής ποιότητας και αισθητικής με πυκνό ιστορικό και μουσειακό

περιεχόμενο. Κομμάτι του συνόλου, – τμήματα του φυσικού τοπίου της Λαυρεωτικής – είναι και οι λόφοι, οι στοές κάτω από τη γη, η εκτόνωση προς τη θάλασσα.

Το σύνολο του χώρου χαρακτηρίζεται βέβαια από τις δυνατές **παρουσίες** των κτιρίων στα διάφορα επίπεδα και ύψη και τη φθορά του χρόνου αλλά σίγουρα και από τις υπαινικτικές **απουσίες**: Απουσιάζουν – καθώς πάγωσαν με το κλείσιμο του εργοστασίου – η συγκροτημένη λειτουργία της παραγωγής, οι κινήσεις των εργαζομένων, των προϊόντων, η εξόρυξη, η ροή της παραγωγής...

γ. Οι νέες χρήσεις

Οι χώροι της πρώην Γαλλικής Εταιρείας Μεταλλείων Λαυ-

Από την συνοπτική παρουσίαση των δεδομένων προκύπτουν ήδη βασικά ερωτήματα προς διερεύνηση και απάντηση.

I. Ο ορισμός της ενότητας του χώρου και τα βασικά χαρακτηριστικά της καθώς και ο καθορισμός των επιμέρους ενότητων/περιοχών που συγκροτούν το όλο.

Η αντιμετώπιση του συνόλου του χώρου σαν μια συνθετική ενότητα κι όχι σαν άθροισμα κτιρίων και υπαίθριων χώρων δεν αποτελεί μια απλή διαφορά ταξινόμησης και καταγραφής, δεν είναι ουδέτερη ως προς την μεθοδολογία σχεδιασμού και ως προς την άποψη για την σχεδιαστική πρόταση που ακολουθεί. Αντίθετα, επιδιώκει να διεκδικεί την ύπαρξη ενός συνολικού σχεδίου που θα εξασφαλίσει την ποθητή ενότητα στο σύνολο του συγκροτήματος, τις νέες ιεραρχήσεις και τα σημεία αναφοράς, άποψη, απορριπτική και συγκρουσιακή της τάσης για μια παραθετική αναβίθμιση του κάθε κτιρίου αποσπασματικά.

II. Η ανάγκη να επαναπροσδιοριστεί το νήμα – ο νέος συνδετικός ιστός – για την επαναδόμηση του συνόλου του χώρου που θα εκφράσει το νέο περιεχόμενο και θα καλύψει με σεβασμό και σύνεση την *απουσία* της παραγωγής, την

απουσία της ροής και της κίνησης της πρώτης ύλης, των προϊόντων και των εργαζομένων, τα στοιχεία δηλαδή εκείνα που συγκροτούσαν τον συνδετικό και συνθετικό ιστό στο παρελθόν. Πρόκειται δηλαδή, για τον επαναπροσδιορισμό της νέας δομής του συγκροτήματος μέσα από μια συνολική σχεδιαστική πρόταση.

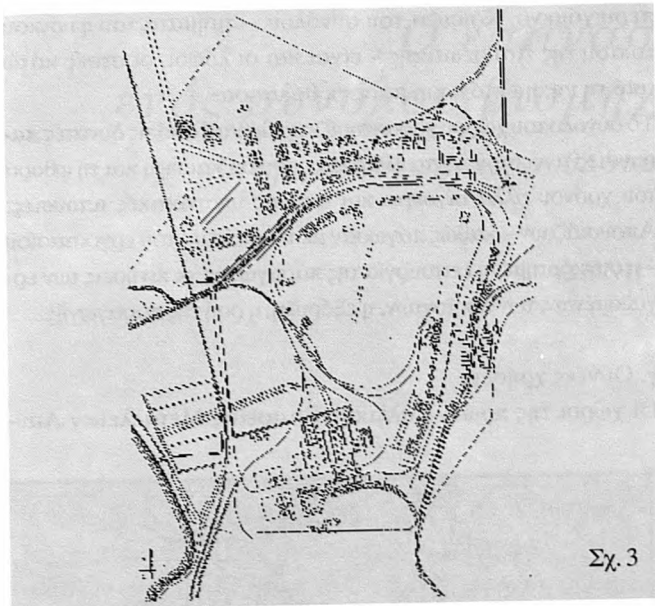
III. Οι επιμέρους ενότητες. Ο ιδιαίτερος χαρακτήρας τους. Οι διαφορετικές κλίμακες του χώρου. Οι ιεραρχήσεις.

IV. Η επεξεργασία στη λεπτομέρεια. Τα υλικά, ο αλληλοσυσχετισμός νέων και υπαρχόντων υλικών, οι υφές, τα χρώματα...

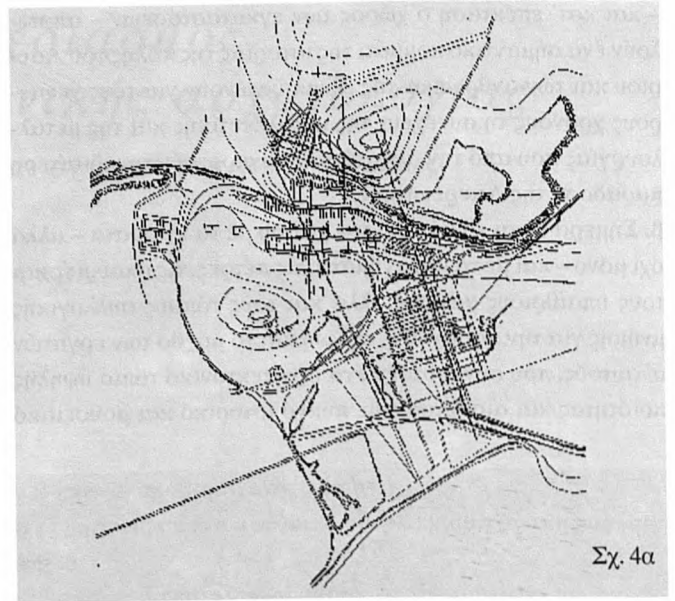
Η δημιουργία της συνολικής ατμόσφαιρας μετά την «αναβίθμιση» χωρίς «πλαστικοποιήσεις» και «γυαλιστερές» ωραιοποιήσεις.

Εντέλει:

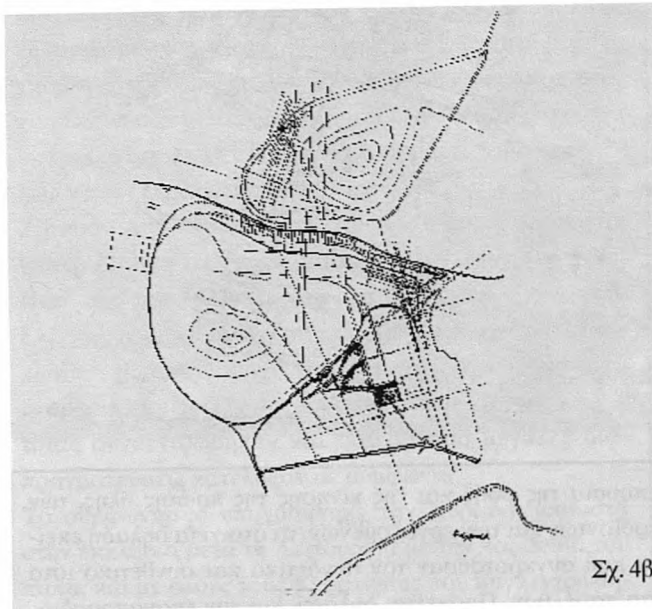
Το πώς αυτά τα χαλάσματα που τώρα «τραγουδούν» μέσα από το βουητό του ανέμου που περνάει από τις ξεκολλημένες λαμαρίνες, θα συνεχίσουν να τραγουδούν και να γοητεύουν ζωντανεμένα μέσα από τις πολλαπλές ανθρώπινες δραστηριότητες.

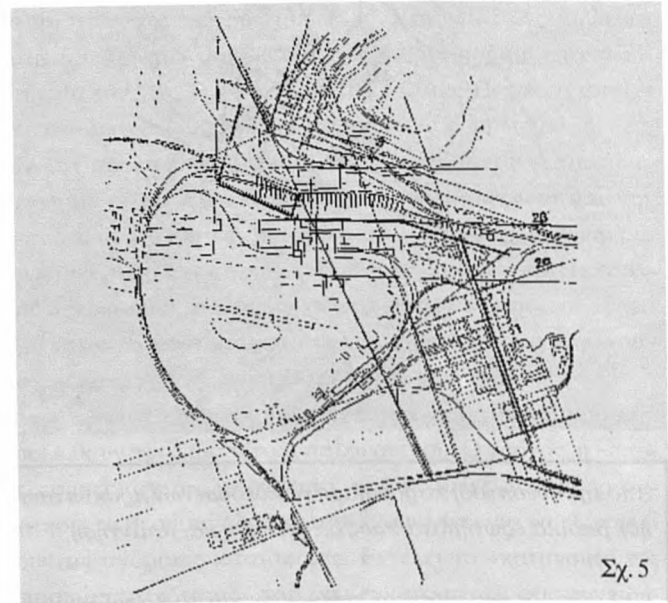
Σχ. 3

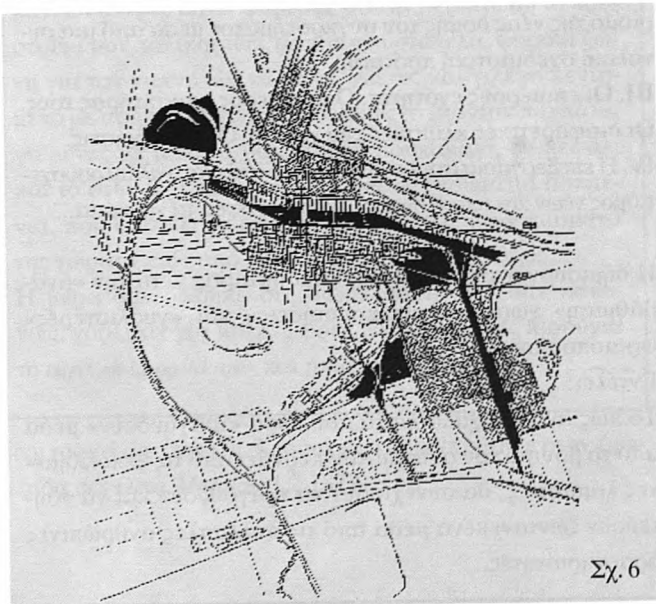
Σχ. 4α

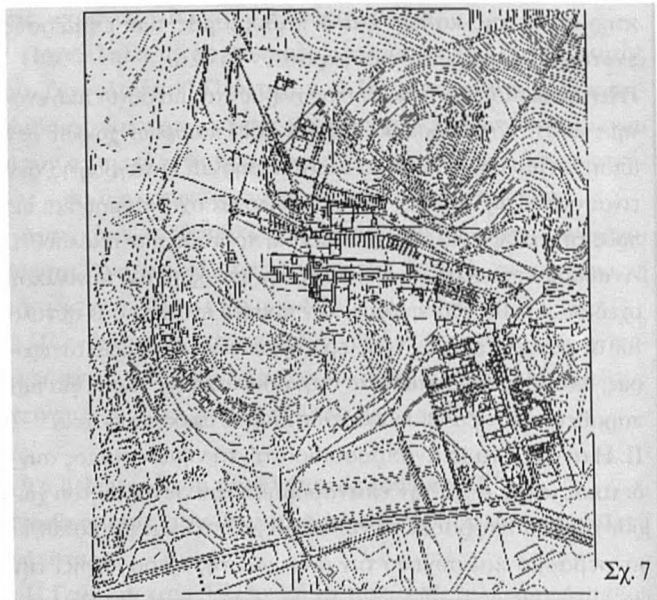
Σχ. 4β

Σχ. 5

Σχ. 6

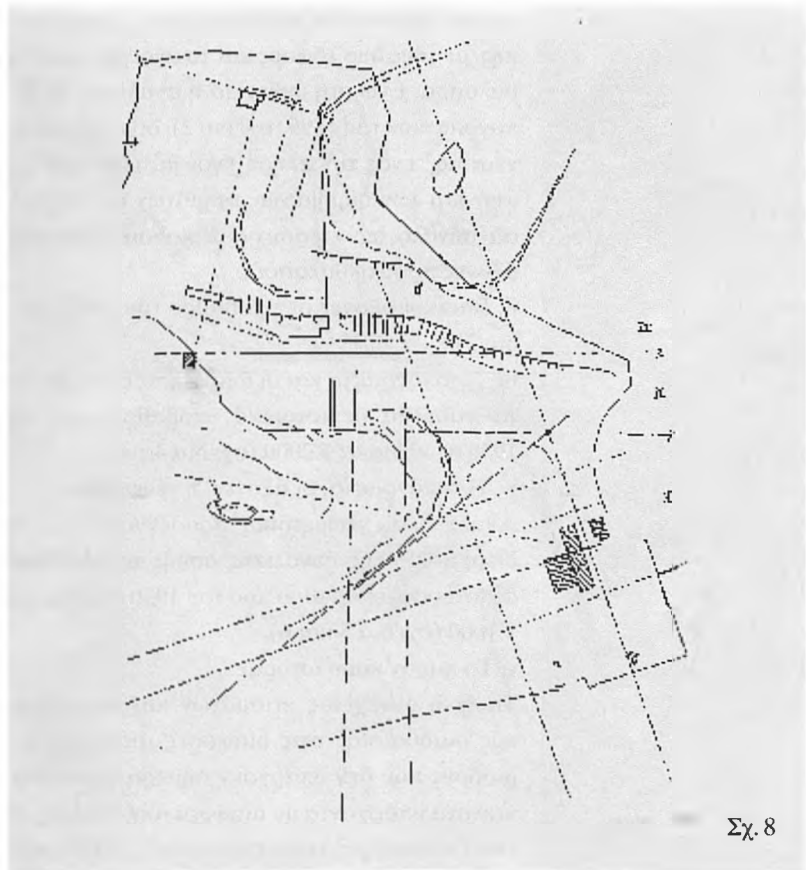

Σχ. 7

ρίου θα επανα-κατοικηθούν και θα λειτουργήσουν και πάλι μέσα από τις πολλαπλές δραστηριότητες ενός πρότυπου Τεχνολογικού-Πολιτιστικού Πάρκου.

Γεγονός που σημαίνει δραστηριότητες πειραματικής παραγωγής συνδυασμένης με την έρευνα, προώθηση υψηλής τεχνολογίας, εκκολαπτήριο νέων ιδεών και νέων επιχειρήσεων, αλλά και δραστηριότητες μετρήσεων και ποιοτικών ελέγχων, υψηλής τεχνολογίας παροχής υπηρεσιών, εκπαίδευσης, επιμόρφωσης και συνεχιζόμενης εκπαίδευσης και παράλληλα πολλαπλές πολιτιστικές δραστηριότητες.

Πρόκειται για τη δημιουργία ενός πρότυπου, πολυδύναμου κέντρου που θα συνδέει την εκπαίδευση με την έρευνα, την παρα-

Σχ. 8

γωγή και τον πολιτισμό, την ιστορία με το παρόν και το μέλλον.

Είναι ένας φιλόδοξος στόχος όπου μέσα από την ολοκληρωμένη λειτουργία ενός εκπαιδευτικού ιδρύματος σε στενή συνεργασία με την τοπική κοινωνία του Λαυρίου θα εγκαινιάσει μια νέα αναπτυξιακή και πολιτιστική συνεργασία ανάμεσα στο κράτος, τη βιομηχανία, την κοινωνία και το Πανεπιστήμιο.

Ο πρότυπος χαρακτήρας του εγχειρήματος έγκειται ακριβώς στη συνύπαρξη, στον αλληλοσυσχετισμό, στην συνολικότητα όλων αυτών των δραστηριοτήτων και σ' ένα χώρο που προσφέρεται για πολυλειτουργικές, πολυδύναμες δραστηριότητες την ίδια στιγμή που και ο ίδιος ο χώρος καλεί και προκαλεί για την υλοποίηση ενός τέτοιου οράματος.

3. Βασικός στόχος της αρχιτεκτονικής παρέμβασης και του επανασχεδιασμού

Είναι, η δημιουργία ενός πολεοδομικού συνόλου, ζωντανού, ένα τμήμα της πόλης του Λαυρίου και σε σχέση μ' αυτήν και τους κατοίκους της που θα λειτουργεί ως σύνολο ενιαίο – μια ολότητα – με την ανάμειξη λειτουργιών τεχνολογίας, έρευνας, εκπαίδευσης και πολιτισμού.

4. Γενικές αρχές για την συνολική οργάνωση του χώρου και τη σχεδιαστική πρόταση

α. «Το παρόν ως μνήμη του παρελθόντος και προσδοκία για το μέλλον»

Η συνθετική πρόταση επιδιώκει ν' αποκαλύψει συστηματικά την ιστορική συλλογική μνήμη όπως αποτυπώνεται με παρουσίες και απουσίες στη δομή του συγκροτήματος και να επανασυνθέσει/αναβαθμίσει όλο το χώρο σύμφωνα με τις απαιτήσεις αλλά και το σύνθετο περιεχόμενο των νέων χρήσεων, με οδηγό όλα τα στοιχεία που εκφράζουν την ιστορία και τη συνέχεια.

«...Μερικά στοιχεία, αποτέλεσαν αργότερα, στοιχεία μιας θεωρίας σχεδιασμού... Σ' αυτά ο χρόνος και ο χώρος αναμιγνύονται συνεχώς: Τοπογραφία, Τυπολογία και Ιστορία θεωρούνται ως μέτρο των αλλαγών της πραγματικότητας. Συμβάλλουν στον καθορισμό ενός συστήματος της αρχιτεκτονικής όπου η ατεκμηρίωτη επινόηση είναι αδύνατη'.»

β. Η διαδρομή στην Ιστορία:

- Των ανθρώπων και των ανθρώπινων δραστηριοτήτων σε χώρους
- Του τοπίου
- Του τόπου σαν συγκεκριμένο τοπίο φυσικό και κτισμένο με τους δικούς του κανόνες και την δική του γεωμετρία.

Η αναφορά στις διαδρομές μάς αποκαλύπτει τα επιθυμητά **χινάρια συνέχειας - η γνώση της ιστορίας** – που θα μας δώσουν **την τεκμηριωμένη επινόηση για τις σχεδιαστικές προτάσεις για το μέλλον.**

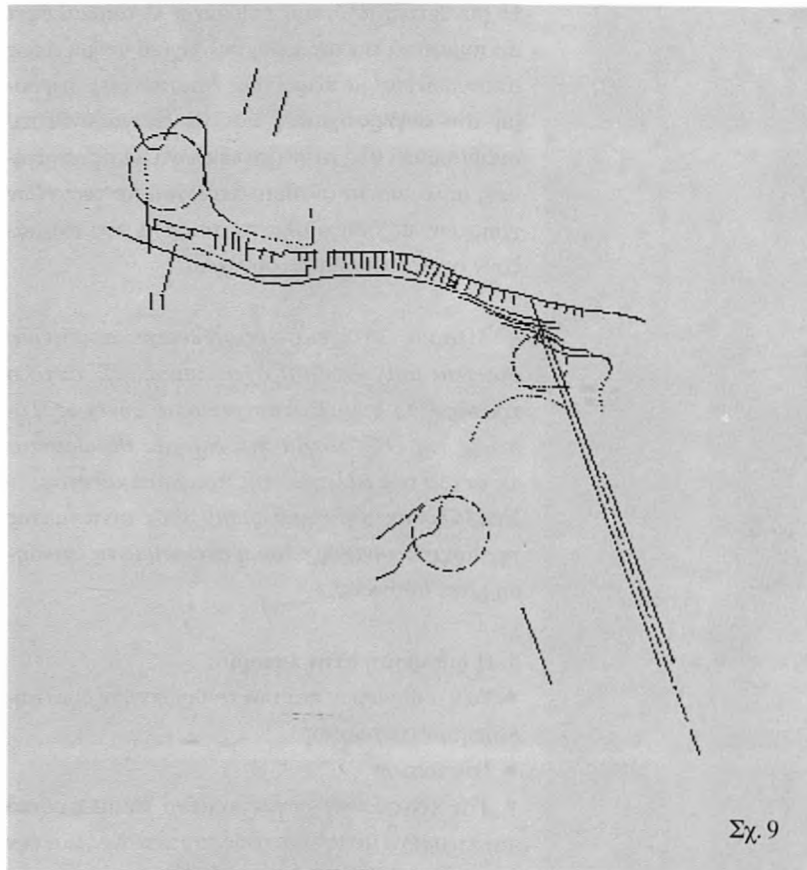
γ. Η μη παρέμβαση/η ελάχιστη παρέμβαση

Ο επανασχεδιασμός του χώρου με οδηγό τα ιστορικά ίχνη, καθιστά την παρέμβαση διακριτική. Χωρίς να καταργεί, αναδεικνύει και εντείνει τα όρια που η ιστορία του χώρου επιτρέπει ώστε οι νέες ανάγκες να βρουν και την δική τους συνέχεια.

«...Μπροστά σ' έναν όγκο αλαφρωμένο με χάρη, και με την απλούστερη εμφάνιση, κανείς δεν έπαιρνε είδηση πως κάτι ανε-

παίσιθτες καμπύλες κάτι απείροντες αποκλίσεις, του δίναν ένα είδος εντυχία. Και κάποιου βαθύτατοι συνδυασμοί κανονικών και ακανόνιστων σχέσεων, που είχε εισαγάγει κρυφά και που είχαν καταντήσει τόσο κυριαρχικοί όσο ήταν απροσδιόριστοι. Ο θεατής που μετάρλαζε θέση, υπακούοντας στην αόρατή τους παρουσία, περνούσε από το ένα όραμα στο άλλο, και από τη βαθιά σιωπή, στο ηδονικό μουρμούρισμα, καθώς προχωρούσε, οπισθοχωρούσε, ξαναπλησίαζε και πλανιόταν μες στην ακτίνα του έργου...»

5. Για μια τεκμηριωμένη επινόηση των βασικών αρχών της σχεδιαστικής πρότασης - Μεθοδολογική προσέγγιση
Επιχειρήθηκε κατ' αρχήν μια συστηματική και προοδευτική

Δηλαδή ορίστηκε αφ' ενός η ενότητα του συγκροτήματος αφ' ετέρου αναδείχθηκε η συνολική δομή και οι αλληλοσυσχετισμοί, σχετικά με:

- Την τοπογραφία και τους άξονες
- Τα επίπεδα και τα κτίσματα
- Τη σχέση φυσικού τοπίου – κτισμένου χώρου

Πιο αναλυτικά:

I. Αναλυτική διαδικασία μέσα από ιστορικά υπόβαθρα

i. Ο ορισμός της ενότητας ως σύνολο

Μέσα από το τοπογραφικό του 1876 (σχέδιο 1), καθορίζεται ήδη ο τρόπος που το συγκρότημα με τις δύο βασικές ενότητες:

χώροι εργασίας - χώροι κατοικίας εντάσσονται στο συγκεκριμένο τοπίο της Λαυρεωτικής, με τους δυο λόφους και το άνοιγμα προς τη θάλασσα. Ενώ στη συνέχεια η ανάλυση του τοπογραφικού του 1895 (σχέδιο 2), δίνει με σαφήνεια αφ' ενός την πλήρη ενσωμάτωση των λόφων και των δομημένων τμημάτων σε ένα ενιαίο σύνολο, αφ' ετέρου οριοθετεί κάποιους άξονες προς τη θάλασσα...

ii. Βασικοί άξονες σε υπόβαθρο του 1901 (σχέδιο 3).

iii. Η τοπογραφία και οι άξονες, τα επίπεδα και τα κτίσματα σε ιστορικό υπόβαθρο προ του 1930 σε κλίμακα 1:2000 (σχέδια 4α-4β).

iv. Η τοπογραφία, οι άξονες, η γεωμετρία Αντιληπτική γεωμετρική προσέγγιση⁵ για τη διερεύνηση της συνολικής δομής του συνόλου σε ιστορικό υπόβαθρο προ του 1930 σε κλίμακα 1:1000 (σχέδια 5 και 6).

v. Το παρόν και η ιστορία

Τα ίχνη συνέχειας κτισμάτων και παραγωγικής διαδικασίας στις διάφορες ιστορικές περιόδους που δεν υπάρχουν σήμερα προστέθηκαν στα υπάρχοντα με διαφορετική ένδειξη σε ενιαίο τοπογραφικό σε κλίμακα 1:1000 (σχέδιο 7).

ανάγνωση του συγκροτήματος με διαδοχικές προσεγγίσεις μέσα από χάρτες και γενικά τοπογραφικά σχέδια σε κλίμακα 1:2000 και 1:1000 από το 1876 μέχρι το 1970.

Στην προσπάθεια γνώσης και βαθύτερης κατανόησης του συνολικού υπάρχοντος σχεδίου έγινε μια αντιληπτική και γεωμετρική προσέγγιση ιδιαίτερα αναλυτική σε μια πρώτη φάση – χωρίς αξιολογήσεις – στην οποία προστέθηκαν πληροφορίες για το περιεχόμενο (παραγωγή, ανθρώπινες δραστηριότητες, τόποι συλλογικής μνήμης...).

Στην συνέχεια έγινε η αντίστροφη διαδικασία, αυτή, των διαδοχικών αφαιρέσεων ώστε να αναδειχθούν τα βασικά στοιχεία που συγκροτούν το νόημα της δομής του συνόλου αλλά και των επιμέρους ενότητων.

II. Αφαιρετική διαδικασία συνθετικής πρότασης

Βασικά στοιχεία περιεχομένου που συγκροτούν τη δομή του συνόλου και τις επιμέρους ενότητες.

i. Πρώτη διερεύνηση των βασικών χαράξεων, από ιστορικά υπόβαθρα σε κλίμακα 1:2000 (σχέδια 8 και 9).

ii. Οι τρεις πυκνά-δομημένες ενότητες (σχέδια 10 και 11).

iii. Τα δυο συστήματα:

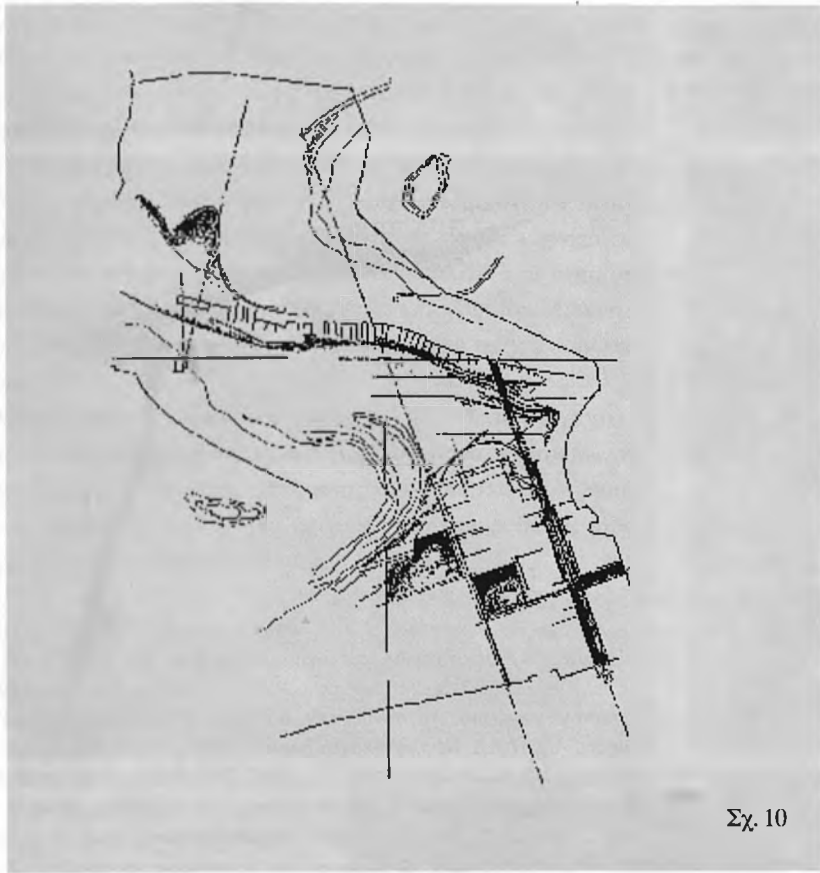
- Ευθειών των δομημένων ενότητων
 - Καμπύλων, υπαίθριων χώρων και κινήσεων (σχέδιο 12)
- iv. Ο βασικός αστικός δρόμος που διατρέχει τις δυο μεγάλες δομημένες ενότητες (σχέδιο 13).

6. Βασικές αρχές της πρότασης (σχ. 14).

α. Η συνολική δομή του χώρου

όπως αυτή προκύπτει και από τη γεωμετρική, αντιληπτική ανάλυση, στο χώρο της ΓΕΜΑ κυριαρχούν κυρίως δυο στοιχεία που σε μια διαλεκτική σχέση μεταξύ τους συγκροτούν μια συνθετική ενότητα:

- Ο χώρος που ορίζουν οι ευθείες και η αυστηρή γεωμετρία, οι πυκνά δομημένες ενότητες των κτισμάτων.
- Ο χώρος που ορίζουν οι καμπύλες του φυσικού τοπίου – των λόφων – αλλά και χώρος ο οποίος δημιουργήθηκε από τις εξορύξεις, τις κινήσεις, την αποθήκευση. Οι καμπύλες που περιβάλλουν, εφάπτονται, διακόπτουν, εισχωρούν και χάνονται.

Σχ. 10

Αυτά τα δύο συνθετικά στοιχεία μπορούν να αποτελέσουν την αφετηρία για τον επανασχεδιασμό και τη συγκρότηση της βασικής συνθετικής ιδέας της νέας δομής ολόκληρου του πολεοδομικού συγκροτήματος (σχέδιο 15).

β. Οι τρεις δομημένες ενότητες

Στο χώρο εμφανίζονται τρία διακριτά συγκροτήματα (I, II, III) με τη δική τους το καθένα λογική συγκρότηση σε διαφορετικά επίπεδα. Επίσης χνάρια παλιών κτισμάτων, αναλειμματικοί τοίχοι, διάσπαρτα μικρότερα κτίσματα.

Μέσα από τον επανασχεδιασμό θα πρέπει να δημιουργηθεί η νέα ενοποίηση των συγκροτημάτων χωρίς να διαταραχθεί ο ιδιαίτερος χαρακτήρας τους.

γ. Οι υπαίθριοι χώροι

Σήμερα οι δομημένες τρεις ενότητες περιβάλλονται από υπαίθριους χώρους σε διάφορα επίπεδα μικρότερης και μεγαλύτερης κλίμακας άλλοτε επίπεδους και άλλοτε σε συνάρτηση με πρανή, μεταλλεύματα, σκουριές.

Μέσα από τη νέα ιεράρχηση σύμφωνα με τις σύγχρονες ανάγκες θα πρέπει μ' έναν ελεύθερο τρόπο να αρθρωθούν οι υπαίθριοι χώροι στη βασική δομή του συγκροτήματος.

7. Βασικά στοιχεία της πρότασης

Μετά την παρέμβαση, το σύνολο του συγκροτήματος θα λειτουργεί ως ένα τμήμα πόλης με ενότητες πυκνότερης ή αραιότερης δόμησης καθώς και τμήματα χωρίς καθόλου δόμηση μόνο ή μόνο με ελάχιστα, διάσπαρτα κτίσματα, σ' ένα ιεραρχημένο πλέγμα χώρων κίνησης, στάσης και συγκέντρωσης σε διάφορες κλίμακες.

I. Ο κεντρικός δρόμος

Ένας κεντρικός ευθειογενής «αστικός» δρόμος ενοποιεί τα βασικά, πυκνά σε δόμηση συγκροτήματα ορίζοντας μια οργανωμένη ανάμεσα στα κτίσματα πορεία-συνέχεια.

II. Ένας δεύτερος δρόμος, χαλαρότερος, παράλληλος με το δεύτερο σκέλος του πρώτου αρθρώνει την ενότητα III με τις δυο άλλες I και II.

III. Πλέγμα χαλαρών καμπύλων διαδρομών, στο σύνολο των χώρων χωρίς δόμηση, σε συνδυασμό με τον κεντρικό δρόμο, συμπληρώνουν τη νέα δομή όλου του πολεοδομικού συγκροτήματος.

IV. Οι πλατείες και το υπαίθριο αμφιθέατρο
Τρεις μεγάλες πλατείες στις αρθρώσεις των τριών συγκροτημάτων εντείνουν τη συνέχεια πλήρους και κενού. Παράλληλα, μικρότερες πλατείες εισχωρούν και μέσα στα έντονα δομημένα τμήματα.

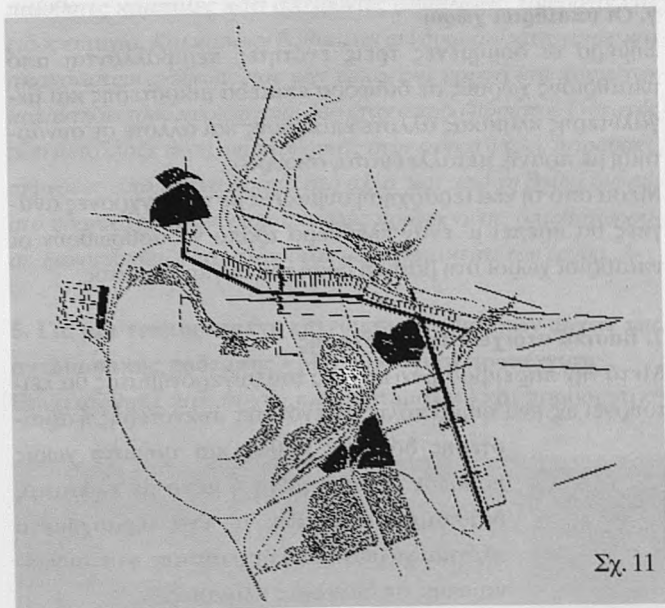
V. Δυνατότητα επέκτασης

Δυνατότητες επέκτασης μπορούν να διερευνηθούν πάνω σε ίχνη παλιών κτισμάτων ή λειτουργιών που δεν υπάρχουν σήμερα και μέσα στη λογική της δόμησης του κάθε συγκροτήματος.

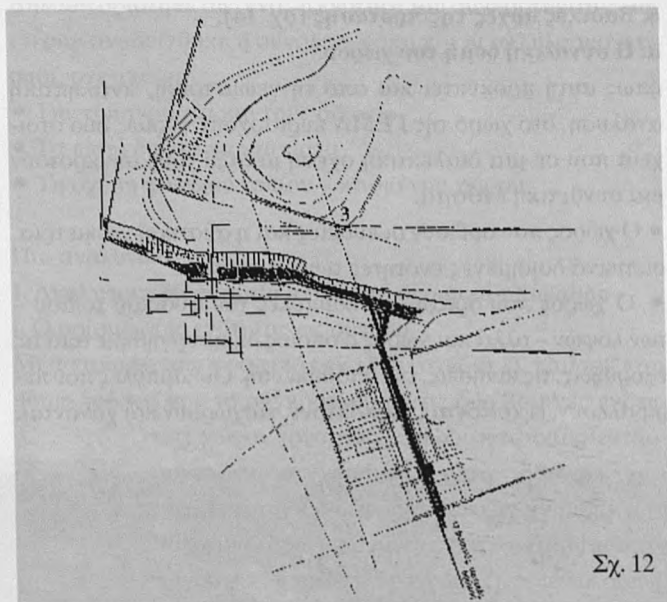
Επίσης, κάποια νέα κτίσματα μπορούν να προστεθούν σε τμήματα του περιμετρικού τοίχου στο επάνω τμήμα του συγκροτήματος, χωρίς να ταράζουν το υπάρχον διαμορφωμένο τοπίο του συγκροτήματος.

8. «...Μελετούμε το πνεύμα που αναδίνεται απ' τους τόπους...»

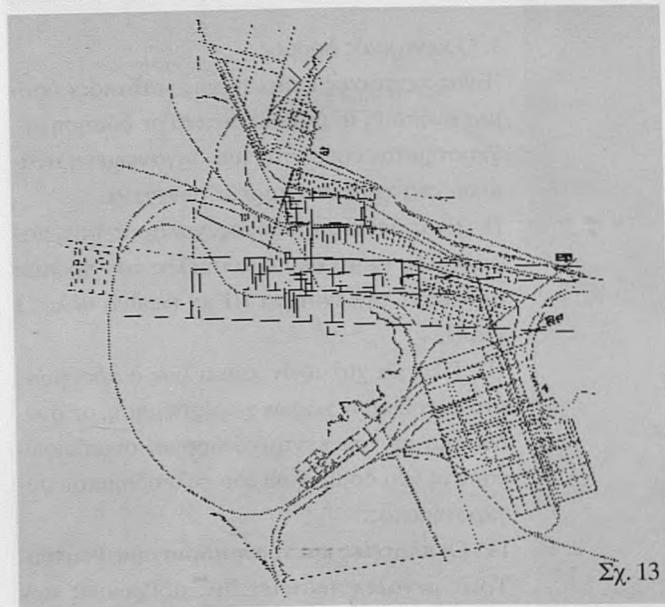
Βήμα, βήμα προσπαθώντας να κατανοήσουμε τον τόπο που

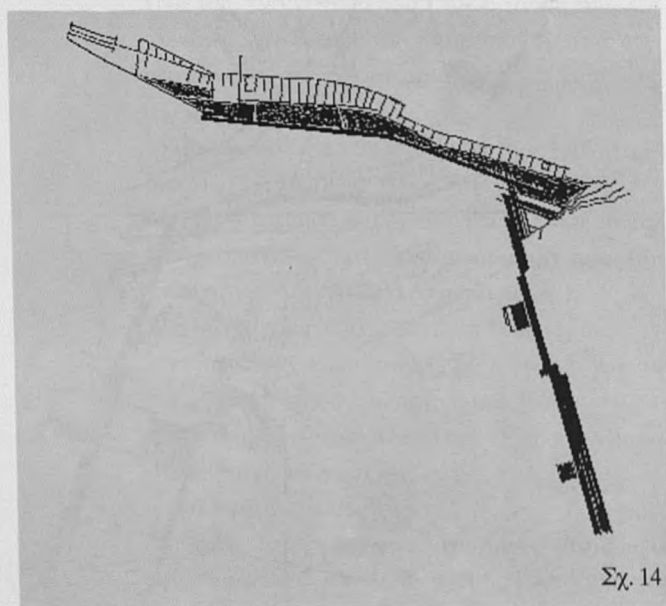
Σχ. 11

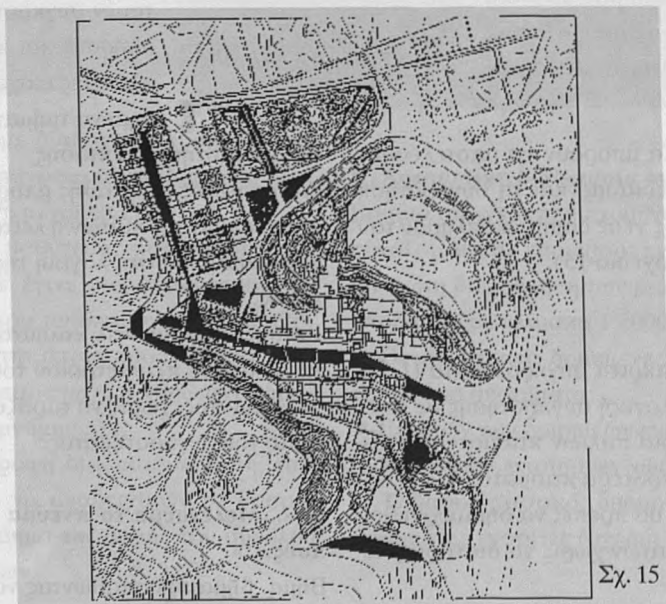
Σχ. 12

Σχ. 13

Σχ. 14

Σχ. 15

πρόκειται να επανα-κατοικηθεί, στη συνθετότητά του, η συγκεκριμένη μεθοδολογία προσέγγισης, μας αποκάλυψε κάποια βασικά στοιχεία εσωτερικής συγκρότησης ως προς την δομή της ενότητας και των επιμέρους ενότητων, ενώ μας άνοιξε δρόμους για νέα ερωτήματα ως προς την παραπέρα επεξεργασία⁷.

Αποτελεί όμως μια βάση σταθερή ώστε η «επινόηση» για το ΝΕΟ που πρόκειται να δημιουργηθεί μέσω της σχεδιαστικής πρότασης να στηρίζεται και να συγκροτεί την επιθυμητή «Τεκμηριωμένη Επινόηση».

Ο επανασχεδιασμός ως «έργο μνήμης και αμνησίας μαζί», δίνει μερικές απαντήσεις στα αγωνιώδη ερωτήματα που θέτουν οι απαιτήσεις των νέων χρήσεων σ' ένα μοναδικό σύνολο, κυρίως όσον αφορά την αποκατάσταση μέσω της σχεδιαστικής πρότασης της ενότητας. «... Την εικόνα αυτού του ενός και αδιαίρετου συνόλου...» έτσι ώστε το «χρήσιμον» και η «χρησιμότης» ως απλούστευση να μην κυριαρχήσει.

«... Η χρησιμότης, ήτις είναι φύσεως αποσπασματικής, δεν ώφειλε ποτέ να λησμονήσει ότι κατέχη υποδεεστέραν θέσιν εις τας ανθρώπινας υποθέσεις. Ουδέποτε ώφειλε να της επιτραπή να καταλαμβάνη εν τη κοινωνία πλέον του νομίμου αυτής και να υπερβάλλη αυθαιρέτως την νόμιμον εξουσίαν της, ούτε να έχη την ελευθερίαν να βεβηλώνη την ποίησιν της ζωής...»⁸

Αυτή ακριβώς η ποίηση του χώρου και η αίσθηση της γοητείας των ερειπίων που υπάρχει σήμερα όχι μόνο δεν πρέπει να καταστραφεί, αντίθετα, σπάζοντας τη σιωπή και την ερημιά - να επιβιώσει παράλληλα με τους έντονους ρυθμούς μιας ανθρώπινης επανα-κατοίκησης.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Στο πλαίσιο του τρίμηνου διατηρηματικού ερευνητικού προγράμματος Απριλίου-Ιουνίου 1995.

Γενική συντονίστρια Α. Βρυχέα με υπεύθυνους στις διάφορες ενότητες:

- Απομείκρυνση και αδρανιοποίηση τοξικών υλικών Τ.Π.Π.Α. - υπευθ.

Α. Κοντόπουλος (τιμ. Μεταλλ.-Μηχ.)

- Σωστικές ενέργειες σε σχέση με τις μηχανολογικές εγκαταστάσεις -

υπευθ. Δ. Κουρεμένος (τιμ. Μηχαν.-Μηχ.)

- Καταγραφή και περιγραφή των υφιστάμενων κτιρίων και κτιριακών

συγκροτημάτων - υπευθ. Π. Τουλιάτος (τιμ. αρχιτ. Ε.Μ.Π.) και Ε. Βιτζη-

λαίου (τιμ. Πολιτ. Μηχ. Ε.Μ.Π.).

- Τεχνολογικός - Ερευνητικός χαρακτήρας του Τ.Π.Π.Α. - υπευθ. Δ.

Κουρεμένος (τιμ. Μηχαν.-Μηχ.), Θ. Λουκάκης (τιμ. Ναυπηγών Μηχ.),

και Ι. Αβαρτσιωτής (τιμ. Ηλεκτ. Μηχ.)

- Σενάρια δυνατοτήτων οργάνωσης του χώρου - υπευθ. Μ. Μαντουβά-

λου (τιμ. αρχιτ. Ε.Μ.Π.) και Θ. Φωτίου (τιμ. αρχιτ. Ε.Μ.Π.)

- Φωτογραφική τεκμηρίωση - υπευθ. Β. Κυριακή (τιμ. αρχιτ. Ε.Μ.Π.)

- Σχεδιασμός ενός σύγχρονου μουσειακού συγκροτήματος στο πλαίσιο

του Τεχνολογικού Πάρκου Λαυρίου στο σύνολο του χώρου - υπευθ. Σ.

Χαραλαμπίδου (τιμ. αρχιτ. Ε.Μ.Π.), Κ. Γαβρόγλου (Μεταπτυχιακό Πρό-

γραμμα Γεν. Τμημ.) και Μπ. Μπαμπάλου (τιμ. αρχιτ. Ε.Μ.Π.)

- Σωστικές ενέργειες για τη διάσωση του αρχείου της Γαλλικής Εται-

ρείας - υπευθ. Κ. Γαβρόγλου και Ν. Μπελαβίλας (μεταδιδακτ. ερευν.

Ε.Μ.Π.).

Συνολικά εργάστηκαν περίπου 160 άτομα μέλη ΔΕΠ, φοιτητές (προπτυ-

χιακοί και μεταπτυχιακοί, νέοι ερευνητές, ειδικοί σύμβουλοι εκτός Ε.Μ.Π. και πρώην εργαζόμενοι από το Λαύριο):

2. Φαίδρος στο Σωκράτη, Paul Valery, *Ευπαλίνοσ ή ο Αρχιτέκτων*, εκδ. Άγρα.

3. Α. Rossi, Εισαγωγή στην γερμανική έκδοση του βιβλίου *Η Αρχιτεκτονική της Πόλης*, 1973.

4. Φαίδρος στο Σωκράτη, *ό.π.*

5. Βλ. *Methode illustrée de création architecturale: Claire et Michel Duplay*, ed. Du Moniteur, 1982.

6. Δ. Πικιώνης, *Συναισθηματική Τοπογραφία*. Η γεωμετρία ενός τόπου είναι παράγωγο της σύστασής του. Εννοώ μ' αυτό τον όρο τη φύση της ύλης απ' όπου είναι πλασμένος, καθώς και τη φύση των λογής δυνάμεων που επέδρασαν κι επιδρούν ακόμα πάνω του.

7. Ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός συνεχίζεται μέσα από το ερευνητικό πρόγραμμα «Αρχιτεκτονικές Αρχές - Σχεδιασμός του χώρου - Επανασχεδιασμός με βάση τις συγκεκριμένες νέες χρήσεις» - στα πλαίσια του Ε.Μ.Π. - με επιστημονική υπεύθυνη: Άννη Βρυχέα, ερευνητές: Θεανώ Φωτίου, Μαρία Καφρίτσα και νέους ερευνητές: Σ. Κερεσετζή, Ε. Κωσταντινίδου, Μ. Πετρούλα, Δ. Παπανίκο, Κ. Καβουτζή, Σ. Μελισσού.

8. Δ. Πικιώνης, *Γαίας Ατίμωσις*.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΠΑΤΡΩΝ

Τ.Θ. 1105, 261 10 ΠΑΤΡΑ, ΤΗΛ.: 061 / 994 046 - 7, FAX: 994 106

ΝΕΑ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ, ΠΛΑΤΑΝΙ ΠΑΤΡΩΝ

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

ΠΡΟΗΓΜΕΝΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

ΦΑΡΜΑΚΑ - ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΑ

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΩΝ
ΜΕΤΑΛΛΙΚΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ ΠΑΤΡΩΝ

ΧΗΜΙΚΑ ΚΑΙ ΒΙΟΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΠΑΤΡΩΝ

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΛΟΓΙΣΜΙΚΟΥ

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ, ΣΧΕΔΙΑΣΗ & ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ

ΠΡΟΗΓΜΕΝΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΒΙΟΪΑΤΡΙΚΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ - ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

NORMA HELLAS A.E.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΦΑΡΜΑΚΩΝ

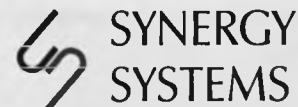
ΕΥΦΥΕΙΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ

ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ Α.Ε.

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΛΟΓΙΣΜΙΚΟΥ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ

SIRMET LTD

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΣΥΣΤΗΜΑ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ Ε.Π.Ε.

ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΥΨΗΛΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗ ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΗ

ΦΟΡΕΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ
ΔΡΑΣΗ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ